

A
S
O
N
I
V
E

INTERACT EUROPEAN PROJECT

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Table of Contents

INTERACT European project, Venosa Cultural Tour	02	P4. img 04	37
Introduction (ENG)	03	The Cathedral of Saint Andrea (EN)	38
Wprowadzenie (PL)	04	Katedra Świętej Andrei (PL)	39
Introduzione (IT)	05	Cattedrale di Sant'andrea (IT)	40-41
Introducción (ES)	06	Catedral de Santa Andrea (ES)	42-43
Introducere (RO)	07	Catedrala Sfântul Andrei (RO)	44
Venosa Tour points	08	P5. img 05	45
P1. img 01	09	Aragonese castle /	46-47
Archeological Park (EN)	10-11	Archaeological museum (EN)	48-49
Park Archeologiczny (PL)	12-13	Zamek Aragoński (PL)	50-51
Parco Archeologico di Venosa (IT)	14-15	Castello Aragonese /	
Parque Arqueológico de Venosa (ES)	16-17	Museo Archeologico (IT)	52-53
Parcul Arheologic (RO)	18-19	Castillo Aragonés /	
		Museo Arqueológico (ES)	54-55
		Castelul Aragonez /	
		Muzeul arheologic (RO)	56
P2. img 02	20	Disclaimer	56
Abbey of Trinity (EN)	21-22		
Opactwo Trójcy (PL)	23-24		
Abbazia della Santissima Trinità (IT)	25-26		
Abadía de la Santísima Trinidad (ES)	27-28		
Abația Sfântă Treime (RO)	29-30		
P3. img 03	31		
Unfinished Church (EN)	32		
Niedokończony Kościół (PL)	33		
Chiesa Dell'incompiuta (IT)	34		
Iglesia de los Inacabados (ES)	35		
Biserica neterminată (RO)	36		

**INTERACT
EUROPEAN
PROJECT**

VENOSA Cultural Tour

Introduction (EN)

"Venusia" was inhabited by Samnite populations before the arrival, at the beginning of the third century BC. of the Romans; according to what Dionysius of Halicarnassus reports, it was already protected by mighty walls and enjoyed the typical prerogatives of a "res publica": its own senate, its own laws, its own army and its own coins, minted with the monogram VE. In 291 BC the Romans deduced a colony with 20,000 people, to reaffirm the submission and strategic role for the control of the Apennine areas and the roads between Campania and Puglia. It is precisely in this context that the decision was placed to pass the Via Appia from here, in 190 BC, in its extension to the port of "Brundium" (Brindisi) on the Adriatic. The road was a driving force for the economy of the town which was counted among the top 18 cities of the peninsula.

A splendor and prosperity enhanced by the literary fortune met in Rome by Horace, born in Venosa in 65 BC, and of which architectural testimony remains in the structures of the Archaeological Park. The prosperity of the city remained so until the Late Antiquity, while starting from the 5th century AD and until the middle of the 11th century, it was a succession of invasions, which gave way to the systematic dismantling of the Roman buildings to reuse the materials. The arrival of the Benedictines and Normans (1042) marked a new turning point and a rediscovered well-being, documented by the history of the abbey of the Trinity and by the passage, at the behest of Frederick II, into state-owned possessions, in which it remained until the early 15th century century. It was Maria Donata Orsini, in 1443, who brought it as a dowry to Pirro del Balzo, to whom Venosa owes the new urban layout, with the strengths of the Castle and the Cathedral. The plague of 1503 reduced the inhabitants from 18,000 in the 15th century to 6,000 in the second half of the following, when Philip II granted the title to the princes of Venosa to the Gesualdo. The feudal period was characterized by a heavy economic crisis, which paradoxically was countered by intense cultural activity: an important school of law was active here, in 1582 the Accademia dei Piacevoli and Soavi was founded, in 1612 the academy of the Rinascenti. A natural inclination to knowledge continued over time, given that Venosa gave birth to important political figures (the father of Francesco Saverio Nitti, Vincenzo Tangorra who was minister of the treasury of the Kingdom of Italy and of art as well as the family of sculptors and painters Di Chirico.

Wprowadzenie (PL)

"Wenusja" przed przybyciem Rzymian, na początku III wieku p.n.e., była zamieszkaana przez ludność samnicką; zgodnie z tym, co donosi Dionizy z Halikarnasu, była już chroniona potężnymi murami i cieszyła się typowymi prerogatywami „res publica”: własnym senatem, własnymi prawami, własną armią i własnymi monetami wybitymi z monogramem VE. W 291 r.p.n.e. Rzymianie posiadali kolonię liczącą 20 000 ludzi, aby potwierdzić poddanie i strategiczną rolę kontroli obszarów Apeninów i dróg między Kampanią a Apulią. Właśnie w tym kontekście podjęto decyzję o przejściu stąd w 190 r.p.n.e. Via Appia na jej przedłużeniu do portu „Brundium” (Brindisi) nad Adriatykiem. Droga była motorem napędowym gospodarki miasta, które zaliczane było do 18 największych miast półwyspu.

Splendor i dobrobyt były wzmacnione literacką fortuną spotkaną w Rzymie przez Horacego, urodzonego w Venosie w 65 r. p.n.e., którego świadectwa architektoniczne zachowały się w obiektach Parku Archeologicznego. Dobrobyt miasta utrzymywał się aż do późnej starożytności, natomiast począwszy od V wieku naszej ery do połowy XI wieku nastąpił ciąg najazdów, które ustąpiły miejsca systematycznej rozbiorce rzymskich budynków w celu ponownego wykorzystania materiałów. Przybycie benedyktynów i Normanów (1042) oznaczało nowy punkt zwrotny i ponownie odkryty dobrobyt, udokumentowany historią opactwa Trójcy Świętej i przejściem, na polecenie Fryderyka II, w posiadłości państwowie, w których pozostały do początku XV wieku. To Maria Donata Orsini w 1443 roku przyniosła go jako posag Pirro del Balzo, któremu Venosa zawdzięcza nowy układ urbanistyczny, z mocnymi stronami zamku i katedry. Zaraza z 1503 r. zmniejszyła liczbę mieszkańców z 18 000 w XV wieku do 6 000 w drugiej połowie następnego, kiedy Filip II nadał tytuł księztwu Venosa Gesualdo. Okres feudalny charakteryzował się ciężkim kryzysem gospodarczym, któremu paradoksalnie przeciwdziałała intensywna działalność kulturalna: działała tu ważna szkoła prawnicza, w 1582 r. powstała Accademia dei Piacevoli i Soavi, w 1612 r. akademia Rinascimenti. Naturalna skłonność do wiedzy utrzymywała się z czasem, zauważwszy, że Venosa wydała na świat ważne osobistości polityczne (ojciec Francesco Saverio Nittiego, Vincenzo Tangorra, który był ministrem skarbu Królestwa Włoch i sztuki, a także rodzinę rzeźbiarzy i malarzy Di Chirico).

Introduzione (IT)

“Venusia” era abitata da popolazioni sannite prima dell’arrivo, agli inizi del III secolo a.C. dei romani; stando a quanto riferisce Dionigi di Alicarnasso, era già protetta da possenti mura e godeva di prerogative tipiche di una “res publica”: proprio senato, proprie leggi, proprio esercito e proprie monete, coniate con il monogramma VE. Nel 291 a.C. i romani vi dedussero una colonia con 20.000 persone, a ribadire l'avvenuta sottomissione e il ruolo strategico per il controllo delle aree appenniniche e delle vie tra la Campania e la Puglia. E' proprio in questo contesto si collocò la decisione di far passare da qui, nel 190 a.C., la via Appia, nel suo prolungamento alla volta del porto di “ Brundium” (Brindisi) sull’Adriatico. La strada fu un volano per l'economia dell'abitato che fu annoverato tra le prime 18 città della penisola.

Uno splendore e una floridezza accresciuti dalla fortuna letteraria incontrata a Roma da Orazio, nato a Venosa nel 65 a.C, e di cui resta testimonianza architettonica nelle strutture del Parco archeologico. La prosperità della città rimase tale fino all'età tardoantica, mentre a partire dal V secolo d.C. e sino alla metà dell'XI secolo, fu un susseguirsi di invasioni, che dettero il via al sistematico smontaggio degli edifici romani per riutilizzare i materiali. L'arrivo dei Benedettini e dei normanni (1042) segnò una nuova svolta e un ritrovato benessere, documentato dalla storia dell'abbazia della Trinità e dal passaggio, per volere di Federico II, nei possensi demaniali, nei quali rimase sino ai primi del XV secolo. Fu Maria Donata Orsini, nel 1443, a portarla in dote a Pirro del Balzo, cui Venosa deve il nuovo assetto urbanistico, con i punti di forza del Castello e della Cattedrale. La peste del 1503 ridusse gli abitanti dai 18.000 del XV secolo ai 6000 della seconda metà del successivo, quando Filippo II concesse il titolo ai principi di Venosa ai Gesualdo. Il periodo feudale fu caratterizzato da una pesante crisi economica, cui si contrappose paradossalmente, un'intensa attività culturale: fu qui operosa un'importante scuola di diritto, nel 1582 venne fondata l'Accademia dei Piacevoli e dei Soavi, nel 1612 L'accademia dei Rinascenti. Una naturale inclinazione al sapere proseguita nel tempo, visto che Venosa ha dato i natali a importanti personaggi della politica (il padre di Francesco Saverio Nitti, Vincenzo Tangorra che fu ministro del tesoro del Regno d'Italia e dell'arte come la famiglia di scultori e pittori Di Chirico.

Introducción (ES)

"Venusia" estaba habitada por pueblos samnitas antes de la llegada de los romanos a principios del siglo III a.C.; según Dionisio de Halicarnaso, ya estaba protegida por poderosas murallas y gozaba de prerrogativas propias de una "res publica": su propio senado, sus propias leyes, su propio ejército y sus propias monedas, acuñadas con el monograma VE. En 291 a.C., los romanos establecieron allí una colonia con 20.000 habitantes, lo que puso de manifiesto su sometimiento y su papel estratégico en el control de las zonas de los Apeninos y las rutas entre Campania y Apulia. Precisamente en este contexto se tomó la decisión en 190 a.C. de hacer pasar por aquí la Vía Apia, en su prolongación hasta el puerto de "Brundium" (Brindisi) en el Adriático. La carretera fue un motor para la economía de la ciudad, que se contó entre las 18 primeras de la península.

Un esplendor y una prosperidad acrecentados por la fortuna literaria que conoció en Roma Horacio, nacido en Venosa en el año 65 a.C., y del que quedan testimonios arquitectónicos en las estructuras del Parque Arqueológico. La prosperidad de la ciudad se mantuvo así hasta finales de la Antigüedad, mientras que desde el siglo V d.C. hasta mediados del XI se sucedieron las invasiones, que iniciaron el desmantelamiento sistemático de los edificios romanos para reutilizar los materiales. La llegada de los benedictinos y los normandos (1042) marcó un nuevo giro y una nueva prosperidad, documentada por la historia de la abadía de la Trinidad y el paso, a instancias de Federico II, a propiedad estatal, en la que permaneció hasta principios del siglo XV. Fue María Donata Orsini, en 1443, quien la trajo como dote a Pirro del Balzo, a quien Venosa debe su nuevo trazado urbano, con los puntos fuertes del Castillo y la Catedral. La peste de 1503 redujo los habitantes de 18.000 en el siglo XV a 6.000 en la segunda mitad del siglo siguiente, cuando Felipe II concedió el título de príncipes de Venosa a la familia Gesualdo. La época feudal se caracterizó por una fuerte crisis económica, que paradójicamente se vio contrarrestada por una intensa actividad cultural: aquí funcionó una importante escuela de derecho, en 1582 se fundó la Accademia dei Piacevoli e dei Soavi, y en 1612 la Accademia dei Rinascenti. La inclinación natural hacia el saber continuó con el tiempo, ya que Venosa fue cuna de importantes figuras de la política (el padre de Francesco Saverio Nitti, Vincenzo Tangorra, que fue ministro del Tesoro del Reino de Italia) y el arte, como la familia de escultores y pintores Di Chirico.

Introducere (RO)

"Venusia" a fost locuită de populații samnite înaintea sosirii romanilor, la începutul secolului al III-lea î.Hr. Potrivit lui Dionis din Halicarnas, aceasta era deja protejată de ziduri puternice și beneficia de prerogativele tipice unei "res publica": propriul senat, propriile legi, propria armată și propriile monede, bătute cu monograma VE. În anul 291 î.Hr., romani au asaltat orașul Venusia, pentru a-și reafirma supunerea și rolul strategic în controlul zonelor Apeninilor și a drumurilor dintre Campania și Puglia. Tocmai în acest context s-a instituit pe aici drumul Via Appia, în anul 190 î.Hr., în extinderea către portul "Brundium" (Brindisi) de pe coasta Adriaticii. Drumul a fost un factor important pentru economia orașului, care s-a numărat printre primele 18 orașe ale peninsulei.

Splendoarea și prosperitatea orașului au fost sporite de bogăția literară a lui Horațiu, născut în Venosa în 65 î.Hr., și a cărui mărturie arhitectonică rămâne în structurile Parcului Arheologic. Prosperitatea orașului s-a păstrat până în Antichitatea Tânără, dar începând cu secolul al V-lea d.Hr. și până la mijlocul secolului al XI-lea, s-au înregistrat mai multe invazii, care au dat drumul la demontarea sistematică a clădirilor romane pentru a reutiliza materialele. Sosirea benedictinilor și normanzilor (1042) a marcat un nou punct de cotitură și o redescoperire a bunăstării, documentată de istoria Abației Sfânta Treime și de trecerea, la cererea lui Frederick al II-lea, în proprietăți de stat, în care a rămas până la începutul secolului al XV-lea. Maria Donata Orsini a adus-o ca zestre lui Pirro del Balzo, în 1443, și acestuia îi dătorează Venosa noua configurație urbană, inclusiv Castelul și Catedrala. Ciuma din 1503 a redus numărul locuitorilor de la 18.000 în secolul al XV-lea, la 6.000 în cea de-a doua jumătate a secolului următor, când Filip al II-lea a acordat titlul de prinți ai Venosei familiei Gesualdo. Perioada feudală a fost caracterizată de o grea criză economică, care paradoxal a fost contrapunctată de o intensă activitate culturală: o importantă școală de drept a fost activă aici, în 1582 a fost înființată Accademia dei Piacevoli e dei Soavi, iar în 1612 Academia Renașterii. O înclinație naturală către cunoaștere a continuat de-a lungul timpului, dat fiind că Venosa a dat naștere unor importante figuri politice (tatăl lui Francesco Saverio Nitti, Vincenzo Tangorra, care a fost ministru al trezoreriei Regatului Italiei, precum și familia de sculptori și pictori Di Chirico).

VENOSA TOUR POINTS

VENOSA TOUR

LEGENDA

- 1 PARCO ARCHEOLOGICO
- 2 ABBAZIA DELLA TRINITA'
- 3 CHIESA INCOMPIUTA
- 4 CATTEDRALE DI S. ANDREA
- 5 CASTELLO ARAGONÉSE

01. _____ Archeological Park
02. _____ Abbey of Trinity
03. _____ Unfinished Church
04. _____ The Cathedral of Saint Andrea
05. _____ Aragonese Castle/
Archaeological museum

01. Archeological Park (EN)

The large excavation area extends around the Trinity Abbey and includes the Baths, the Domus, the Residential and Episcopal Complexes.

The particular condition, due to the absence of building overlaps in the urbanized area between the Roman Republican period and the late medieval age, makes the archaeological park unique in Italy as regards the cities that still exist, whose origins date back to the previous centuries of Christ.

The baths consist of a series of rooms aligned along the paved road, which remained in use from the 1st century BC to the 4th century AD. From the entrance there is an area perhaps used as a dressing room, and the frigidarium, decorated with an intact mosaic with marine animals in the waves. A passage that no longer exists today connected directly with the heated rooms: the first retains part of the terracotta pipes for heating by hot air; a similar system was used for the two subsequent rooms, used for the sauna (laconicum) and hot baths.

The domus also opens onto the paved street of the main entrance which leads, via a short corridor, into the atrium, with a central basin (impluvium) and a mosaic floor with plant motifs. One of the rooms on the sides of the corridor retains traces of the housing of large containers for foodstuffs, while in the atrium there are four rooms, on the back side, the main room of the residence, recognizable by the mosaic floor. The construction of the house dates back to the 2nd century BC, but the mosaic floors are attributable to a renovation of the 1st century AD.

The residential complex occupies an entire block bordered by two paved road axes. An entrance with a stone threshold opens a domus articulated in the traditional succession atrium (with impluvium) in the center and mosaic floor, tablinum and peristyle (colonnade).

The room to the right of the entrance to the domus has been identified with a taberna. The next sector of the insula is occupied by another domus, paved with cocciopesto and marble chips, of which the peristyle has been identified.

The residential complex, whose first phase is to be placed in the late Republican era, was inhabited until the IV-VI century AD and was used as a necropolis in the early Middle Ages.

The amphitheater was built on the outskirts of the town, for easy access and outflow of spectators, partly on an embankment and partly taking advantage of the hillside. The ellipse consisted of an outer ring with pillars and a central body on three levels, which supported the steps; in the center of the arena, underground, were the warehouses for equipment and shelters for fighting animals. The performance structure dates back to the Julio-Claudian age, but interventions were still carried out in the second century AD.

O1.

Park Archeologiczny (PL)

Duży obszar wykopalisk rozciąga się wokół opactwa Trinity i obejmuje łazienie, Domus, kompleksy mieszkalne i biskupie.

Szczególny stan, ze względu na brak nakładania się zabudowy na obszarze zurbanizowanym między okresem republiki rzymskiej a późnym średniowieczem, sprawia, że park archeologiczny jest wyjątkowy we Włoszech pod względem wciąż istniejących miast, których początki sięgają poprzednich stuleci przed narodzinami Chrystusa.

Łazienki składają się z szeregu pomieszczeń ustawionych wzdłuż utwardzonej drogi, która była używana od I wieku pne do IV wieku naszej ery. Od wejścia znajduje się część wykorzystywana być może jako garderoba oraz frigidarium, ozdobione nienaruszoną mozaiką przedstawiającą zwierzęta morskie w falach. Nieistniejące dziś przejście połączone bezpośrednio z ogrzewanymi pomieszczeniami: w pierwszym zachowano część rur z terakoty do ogrzewania gorącym powietrzem; podobny układ zastosowano w dwóch kolejnych pomieszczeniach, funkcjonujących jako sauny (laconicum) i miejsce do gorących kąpieli.

Domus otwiera się również na brukowaną ulicę głównego wejścia, która prowadzi krótkim korytarzem do atrium z centralnym basenem (impluvium) i mozaikową podłogą z motywami roślinnymi. W jednym z pomieszczeń po bokach korytarza zachowały się ślady obudowy dużych pojemników na żywność, natomiast w atrium znajdują się cztery pomieszczenia, od tyłu, główne pomieszczenie rezydencji, rozpoznawalne po mozaikowej posadzce. Budowa domu sięga II wieku pne. ale mozaikowe podłogi można przypisać renowacji z I wieku naszej ery.

Zespół mieszkaniowy zajmuje cały blok ograniczony dwiema osiami dróg utwardzonych. Wejście z kamiennym progiem otwiera domus wyartykułowany w tradycyjnym sukcesyjnym atrium (z impluvium) pośrodku i mozaikową podłogą, tablinum i perystylem (kolumnadą).

Pomieszczenie na prawo od wejścia do domus utożsamiono z taberną. Kolejny sektor zajmuje kolejny domus, wyłożony Opus signinum i marmurowymi wiórami, gdzie został zidentyfikowany perystyl. Zespół rezydencjonalny, którego pierwsza faza przypada na późną epokę republikańską, zamieszkiwany był do IV-VI wieku naszej ery, a we wczesnym średniowieczu pełnił funkcję nekropolii.

Amfiteatr zbudowano na obrzeżach miasta, dla łatwego dostępu i odpływu widzów, częściowo na skarpie, a częściowo wykorzystując zbocze. Elipsa składała się z zewnętrznego pierścienia z filarami i centralnego korpusu na trzech poziomach, który podtrzymywał stopnie; w centrum areny, pod ziemią, znajdowały się magazyny sprzętu i schronienia dla walczących zwierząt. Struktura wykonania sięga epoki julio-klaudjjskiej, ale interwencje prowadzono jeszcze w II wieku naszej ery.

01. Parco Archeologico (IT)

L'ampia area di scavi si stende attorno all'Abbazia della Trinità e comprende le Terme, la Domus, i Complessi Residenziali ed Episcopale.

La particolare condizione, dovuta all'assenza di sovrapposizioni edilizie nell'area urbanizzata tra il periodo romano repubblicano e l'età medievale inoltrata, fa del parco archeologico un unicum in Italia per quanto concerne le città tuttora esistenti, le cui origini risalgono ai secoli prima di Cristo.

Le terme sono costituite da una serie di ambienti allineati lungo la strada basolata, che rimasero in uso dal I secolo a.C al IV secolo d.C. Dall'ingresso si individuano un ambiente forse adibito a spogliatoio, e il frigidarium, decorato con un integro mosaico con animali marini tra le onde. Un passaggio oggi non più esistente metteva in comunicazione direttamente con i vani riscaldati: il primo conserva parte dei tubi in terracotta per il riscaldamento mediante aria calda; un analogo sistema era utilizzato per i due ambienti successivi, deputati alla sauna (*laconicum*) e ai bagni caldi.

La domus apre anche sulla via basolata dell'ingresso principale che immette, tramite un breve corridoio, nell'atrio, con vasca al centro (*impluvium*) e pavimento musivo a motivi vegetali. Uno dei vani ai lati del corridoio conserva tracce dell'alloggiamento di grossi contenitori per derrate alimentari, mentre nell'atrio affacciano quattro stanze, sul lato di fondo, l'ambiente principale della residenza, riconoscibile dal pavimento a mosaico. La costruzione della casa risale al II secolo a.C. ma i pavimenti musivi sono riconducibili a una ristrutturazione del I secolo d.C.

Il complesso residenziale occupa un intero isolato delimitato da due assi viari basolati. Un ingresso con soglia in pietra apre una domus articolata nella tradizionale successione atrio (con *impluvium*) al centro e pavimento musivo, *tablinum* e *peristilio* (colonnato).

Il locale a destra dell'ingresso della domus è stato identificato con una *taberna*. Il settore successivo dell'*insula* è occupato da un'altra domus, pavimentata in cocciopesto e scaglie marmoree, di cui è stato individuato il *peristilio*. Il complesso residenziale, la cui prima fase è da collocarsi in epoca tardo repubblicana, fu abitato fino al IV-VI secolo d.C venendo adibito a

necropoli nell'alto medioevo.

L'anfiteatro fu realizzato nella periferia dell'abitato, per un facile accesso e deflusso degli spettatori, in parte su un terrapieno e in parte sfruttando il pendio collinare. L'ellisse era costituita da un anello esterno a pilastri e da un corpo centrale su tre livelli, che sosteneva le gradinate; al centro dell'arena, nel sottosuolo, erano situati i magazzini per le attrezzature e i ricoveri per gli animali da combattimento. La struttura per spettacoli risale all'età giulio-claudia, ma vi furono condotti interventi ancora nel II secolo d.C.

01. Parque Arquelógico (ES)

La extensa zona de excavación se extiende alrededor de la Abadía de la Trinidad e incluye las Termas, la Domus y los complejos residencial y episcopal.

Su especial condición, debida a la ausencia de superposiciones edificatorias en la zona urbanizada entre el periodo romano republicano y la época altomedieval, hace que el parque arqueológico sea único en Italia en cuanto a ciudades aún existentes en la actualidad, cuyos orígenes se remontan a siglos antes de Cristo.

Los baños consisten en una serie de salas alineadas a lo largo del camino pavimentado, que estuvieron en uso desde el siglo I a.C. hasta el IV d.C. La entrada revela una sala posiblemente utilizada como vestuario, y el frigidarium, decorado con un mosaico intacto de animales marinos en las olas. Un pasadizo que ya no existe comunicaba directamente con las salas calefactadas: la primera conserva parte de los tubos de terracota para la calefacción mediante aire caliente; un sistema similar se utilizaba para las dos salas siguientes, dedicadas a la sauna (laconicum) y a los baños calientes.

La domus se abre también a la calle pavimentada de la entrada principal que conduce, a través de un corto pasillo, al atrio, con una pila en el centro (impluvium) y un suelo de mosaico con motivos vegetales. Una de las habitaciones a ambos lados del pasillo conserva restos del alojamiento de grandes recipientes de comida, mientras que cuatro habitaciones dan al atrio, en el extremo opuesto, la sala principal de la residencia, reconocible por su suelo de mosaico. La construcción de la casa se remonta al siglo II a.C., pero los suelos de mosaico se remontan a una renovación del siglo I d.C.

El complejo residencial ocupa toda una manzana delimitada por dos ejes de calles pavimentadas. Una entrada con umbral de piedra abre una domus articulada en la sucesión tradicional de atrio (con impluvium) en el centro y pavimento de mosaico, tablinum y peristilo (columnata).

La habitación situada a la derecha de la entrada a la domus se ha identifi-

-cado como una taberna. El siguiente sector de la ínsula está ocupado por otra domus, pavimentada en cocciopesto y escamas de mármol, de la que se ha identificado el peristilo. El complejo residencial, cuya primera fase se remonta al periodo tardorrepublicano, estuvo habitado hasta los siglos IV-VI d.C. y se utilizó como necrópolis a principios de la Edad Media.

El anfiteatro se construyó en las afueras del asentamiento, para facilitar el acceso y la afluencia de espectadores, en parte sobre un terraplén y en parte aprovechando la ladera de la colina. La elipse constaba de un anillo exterior de pilares y un cuerpo central en tres niveles, que soportaba las gradas de asientos; en el centro de la arena, bajo tierra, había almacenes para el equipamiento y refugios para los animales de combate. La estructura del espectáculo data de la época julio-claudia, pero en el siglo II d.C. aún se realizaban obras en ella.

01. Parcul Arheologic (RO)

Zona mare de săpături se întinde în jurul Abației Sfânta Treime și include Băile, Domusul, Complexul Rezidențial și cel Episcopal. Starea sa particulară, datorată absenței suprapunerilor de clădiri în zona urbanizată între perioada republicană romană și epoca medievală târzie, face ca parcul arheologic să fie unic în Italia în ceea ce privește orașele care încă există, ale căror origini datează dinainte de Hristos.

Băile constau într-o serie de camere aliniate de-a lungul drumului pavat, care au rămas în uz din secolul I î.Hr. până în secolul IV d.Hr. De la intrare există o zonă, posibil folosită ca vestiar, și frigidariumul, decorat cu un mozaic intact cu animale marine în valuri. Un pasaj care nu mai există astăzi făcea legătura direct cu camerele încălzite: prima păstrează o parte din conductele de teracotă pentru încălzirea cu aer cald; un sistem similar a fost folosit pentru cele două camere următoare, utilizate pentru sauna (laconicum) și băi fierbinți.

Complexul de locuințe se deschide și el spre strada pavată a intrării principale care duce, printr-un corridor scurt, în atrium, cu un bazin central (impluvium) și podea de mozaic cu motive vegetale. Una dintre camerele de pe laturile corridorului păstrează urmele adăpostului unor containere mari pentru alimente, în timp ce în atrium sunt patru camere, pe partea din spate, camera principală a locuinței, recunoscută prin podeaua de mozaic. Construcția casei datează din secolul al II-lea î.Hr., dar podelele de mozaic sunt atribuite unei renovări din secolul I d.Hr.

Complexul rezidențial ocupă un întreg bloc delimitat de două axe rutiere pavate. O intrare cu prag de piatră deschide un domus (o casă) realizat în succesiunea tradițională: atrium (cu impluvium) în centru și podea din mozaic, tablinum (camera de zi) și peristil (sir de coloane).

Camera din dreapta intrării în domus a fost identificată cu o tavernă. Următorul sector al insulei este ocupat de un alt domus, pavat cu faianță și cioburi de marmură, din care a fost identificat peristilul. Complexul rezidențial, a cărei prime faze trebuie plasată în epoca târzie republicană, a fost locuit până în secolul IV-VI d.Hr. și a fost folosit ca necropolă în Evul Mediu timpuriu.

Amfiteatrul a fost construit la marginea orașului, pentru acces ușor și evacuare a spectatorilor, parțial pe un dig și parțial profitând de versantul dealului. Elipsa constă într-un inel exterior cu piloni și un corp central pe trei niveluri, care susțineau treptele; în centrul arenei, sub pământ, erau depozitele pentru echipamente și adăposturi pentru animalele de luptă. Structura datează din perioada Iulio-Claudiană, dar intervenții au fost efectuate și în secolul al II-lea d.Hr.

02. Abbey of Trinity (EN)

It is certainly the most important historical and monumental complex in the whole of Basilicata. Therefore the pilgrimage from every part of the region continues today, both by the faithful, especially during the week of the feast of the SS. Trinity, and by young married couples, whose visit, according to a popular tradition, would ensure their happiness for a lifetime.

The SS. Trinity is composed of:

- Ancient church
- Abbey palace
- The "unfinished"
- Early Christian Baptistry.

One of the most interesting and complex monuments in southern Italy is the old church, built in the early Christian age on a pagan temple dedicated to Hymen, patron saint of marriage and enlarged starting from the last quarter of the 11th century with the new church, which has remained then unfinished. A porticoed entrance, flanked by two lions, opens on the facade, the fourth in order of time. On the right of the façade, the parallelepiped building body of the monastery protrudes, connected to the church atrium; on the ground floor, in the guesthouse, under the vaults and arches supported by cruciform pillars from the Lombard period, two 15th century frescoed panels (San Vito and S. Antonio) were placed. The entrance portal to the church, carved with a dense and intricate decoration, was consumed in the lower part, as in the sixteenth century it was believed that the marble dust, of which it was made, had miraculous curative effects against malaria.

To the left of the portal is a 15th century fresco of San Cristoforo; On the right, the column of Friendship, from the Roman period with the exception of the Romanesque capital: tradition has it that holding hands in front of the column creates a wish for eternal friendship, as well as that the young brides are able to compress themselves between the stem and the wall are benefited from an extraordinary fruitfulness. The internal layout of the church is that of an early Christian place, with a large central nave, separated by pillars from the side aisles, an apse at the bottom and, under the presbytery, the crypt.

The restorations, completed in 1987 on the occasion of the two thousandth anniversary of Horace, also highlighted Roman mosaic floors and floors, and opened some windows in the apse that allow you to see the unfinished church behind.

The holy water stoup at the entrance is made from a beautiful 11th century capital, once a baptismal font, on which the theme of Creation is carried out. The central nave is enriched on the pillars by frescoes: on the first right pillar St. Stephen (15th century), Madonna with Child (second half of the 300th) and Annunciation (15th century); on the second pillar S. Apollonia (13th century) and angel announcing (mid 300's) on the third Pope Niccolò II (16th century) and Giuseppe Caccia (500); on the fourth Agostino Barba, painted by Giovanni Todisco (1566); on the left pillar S. Caterina D'Alessandria and under Desposition, both from the mid-14th century; on the second San Donato (late thirteenth early fourteenth); on the third S. Paolo (15th century). In the right aisle is the Altavilla tomb, created in the 16th century to collect the remains of the princes Guglielmo, Umfredo, Dragone and Roberto I il Guiscardo who were originally buried separately.

02. Opactwo Trójcy (PL)

Jest to z pewnością najważniejszy kompleks historyczno-zabytkowy w całej Bazylikacie. Dlatego pielgrzymki z każdej części regionu trwają tu do dziś, zarówno przez wiernych, zwłaszcza w tygodniu święta Trójcy Świętej jak i przez młode pary małżeńskie, których wizyta według popularnej tradycji miała zapewnić im szczęście na całe życie.

Opactwo Świętej Trójcy składa się z:

- Starożytnego kościoła
- Pałacu opactwa
- „niedokończonego”
- Baptysterium wczesnochrześcijańskiego.

Jednym z najciekawszych i najbardziej skomplikowanych zabytków południowych Włoch jest stary kościół, zbudowany w czasach wczesnochrześcijańskich na pogańskiej świątyni poświęconej Imene, opiekunce ślubów i powiększony od ostatniej czwierci XI wieku o nowy kościół, który pozostał wtedy niedokończony. Wejście z portykiem, otoczone dwoma lwami, otwiera się na fasadę, czwartą w porządku chronologicznym. Na prawo od fasady wysunięty jest równoległy do budynku klasztoru, połączony z atrium kościoła; na parterze, w pensjonacie, pod sklepieniami i arkadami wspartymi na krzyżowych filarach z epoki longobardzkiej umieszczono dwie płyciny z freskami (San Vito i S. Antonio) z XV wieku. Portal wejściowy do kościoła, wyrzeźbiony z gęstą i misterną dekoracją, był w dolnej części wytarty, gdyż w XVI wieku wierzono, że pył marmurowy, z którego został wykonany, ma taumaturgiczne działanie lecznicze przeciw malarii.

Na lewo od portalu znajduje się fresk przedstawiający San Cristoforo z XV wieku; Po prawej kolumna Przyjaźni, z okresu rzymskiego z wyjątkiem romańskich kolumn: tradycja głosi, że trzymanie się za ręce przed kolumną tworzy zapowiedź wiecznej przyjaźni, a także, że panny młode mogą wtulić się między trzon a ścianę a skorzystają z niezwykłej płodności. Układ wewnętrzny kościoła jest wczesnochrześcijański, z dużą nawą główną oddzieloną filarami od naw bocznych, apsydą z tytułu i kryptą pod prezbiterium. Renowacja, zakończona w 1987 roku z okazji dwutysięcznej rocznicy urodzin Horacego, uwypukliła również rzymskie chodniki i mozaikowe podłogi oraz otworzyła kilka okien w absydzie, przez które

można zobaczyć niedokończony kościół za nią.

Kropielnica przy wejściu wykonana jest z pięknej XI-wiecznej stolicy, niegdyś chrzcielnicy, na której rozgrywa się temat Stworzenia. Nawa główna jest wzbogacona na filarach freskami: na pierwszym prawym filarze S. Stefano (XV w.), Madonna z Dzieciątkiem (druga poł. 300) i Zwiastowanie (XV w.); na drugim filarze św. Apollonia (XIII w.) i anioł zapowiadający (poł. 300 r.) na trzecim filarze papież Mikołaj II (XVI w.) i Giuseppe Caccia (500); na czwartym Agostino Barba, namalowany przez Giovanniego Todisco (1566); na lewym filarze S. Caterina D'Alessandria i pod Ekspozycją, oba z połowy XIII wieku; na drugim San Donato (koniec XIII początek XIV); na trzecim św. Paweł (XV w.). W prawej nawie znajduje się grobowiec Altavilla, stworzony w XVI wieku w celu zebrania szczątków książąt Guglielmo, Umfredo, Dragone i Roberto I il Guiscardo, którzy pierwotnie byli pochowani oddzielnie.

02. Abbazia della Santissima Trinità (IT)

E' sicuramente il complesso storico e monumentale più importante dell'intera Basilicata. Perciò il pellegrinaggio da ogni parte della regione continua ancora oggi, sia da parte di fedeli, soprattutto della settimana della festa della SS. Trinità, sia da parte di giovani coppie di sposi, la cui visita, secondo una tradizione popolare, assicurerrebbe loro la felicità per tutta la vita.

La SS. Trinità è composta da:

- Chiesa antica
- Palazzo abbaziale
- L'"incompiuta"
- Battistero Paleocristiano.

Dell'Italia meridionale è tra i più' interessanti e complessi monumenti, la chiesa vecchia, sorta in età paleocristiana su un tempio pagano dedicato a Imene protettrice delle nozze e ampliata a partire dall'ultimo quarto dell'XI secolo con la chiesa nuova, rimasta poi incompiuta. Un ingresso porticato, affiancato da due leoni, si apre in facciata, la quarta in ordine di tempo. Sulla destra del prospetto sporge il corpo di fabbrica parallelepipedo del monastero, collegato con l'atrio della chiesa; al piano terra, nella foresteria, sotto le volte e gli arconi sostenuti da pilastri cruciformi di epoca longobarda sono stati collocati due pannelli affrescati (San Vito e S. Antonio) del XV secolo. Il portale di entrata nella chiesa, scolpito con una decorazione fitta e intricata, fu consumato nella parte bassa, in quanto nel XVI secolo si ritenne che la polvere di marmo, di cui era fatto avesse taumaturgici effetti curativi contro la malaria.

A sinistra del portale è un affresco di San Cristoforo del XV secolo; A destra la colonna dell'Amicizia, di epoca romana a eccezione del capitello romanico: la tradizione vuole che tenendosi per mano dinanzi alla colonna si crei auspicio di eterna amicizia, come pure che le giovani sposi in grado di comprimersi tra lo stelo e la parete siano beneficate da una straordinaria fecondità. L'impianto interno della chiesa è quello di un luogo paleocristiano, con ampia navata centrale, separata mediante pilastri dalle navate laterali,

abside sul fondo e, sotto il presbiterio, la cripta. I restauri, ultimati nel 1987 in occasione del bimillenario oraziano, hanno evidenziato anche piani di calpestio e pavimentazioni romane musive, e hanno aperto nell'abside alcune vetrate che permettono di scorgere la retrostante chiesa incompiuta.

L'acquasantiera presso l'ingresso è ricavata da un bellissimo capitello dell'XI secolo, un tempo vasca battesimale, su cui è svolto il tema della Creazione. La navata centrale è arricchita sui pilastri da affreschi: sul primo pilastro destro S. Stefano (XV secolo), Madonna con Bambino (seconda metà del 300) e Annunciazione (XV secolo); sul secondo pilastro S. Apollonia (XIII secolo) e angelo annunziante (metà 300) sul terzo Papa Niccolò II (XVI secolo) e Giuseppe Caccia (500); sul quarto Agostino Barba, dipinto da Giovanni Todisco (1566); sul pilastro sinistro S. Caterina D'Alessandria e sotto Desposizione, entrambi della metà del 300; sul secondo San Donato (fine XIII inizi XIV); sul terzo S. Paolo (Xv secolo). Nella navata destra è la tomba degli Altavilla, creata nel XVI secolo per raccogliere le spoglie dei principi Guglielmo, Umfredo, Dragone e Roberto I il Guiscardo i quali in origine erano sepolti separatamente.

Del XII secolo è invece, nella navata sinistra la tomba di Alberada, moglie ripudiata di Roberto I il Guiscardo e madre di Boemondo d'Altavilla, eroe della prima crociata: sull'architrave è visibile l'iscrizione latina menzionante la defunta e il figlio. La cripta è di tipo a corridoio e vi sono venuti alla luce tracce e brani di affreschi riferibili al XIV e XV secolo, nei quali si riconoscono in sequenza una Madonna con Bambino e santi, un S. Antonio abate, una Crocifissione, i Ss. Pietro e Giacomo e un'altra Crocifissione frammentaria. Interessantissime per carattere documentale sono le epigrafi riutilizzate dappertutto nella costruzione. Nella zone presbiteriale, in prossimità della seconda porta di accesso è murata a sinistra un'epigrafe che ricorda la scuola gladiatoria venosina; sul lato interno della stessa porta fa da architrave un'altra pietra incisa con un elenco di gladiatori. Sullo stesso muro, verso l'angolo è un'epigrafe ebraica con il candelabro a sette bracci. Alla sommità dell'arco della porta è una stele funeraria con quattro esponenti della famiglia Pinna con ai lati due leoni aggettanti.

02. Abadía de la Santísima Trinidad (ES)

Es sin duda el conjunto histórico y monumental más importante de toda la región de Basilicata. Por este motivo, hasta el día de hoy continúan las peregrinaciones desde todos los puntos de la región, tanto de fieles, especialmente durante la semana de la fiesta de la Santísima Trinidad, como de jóvenes matrimonios, cuya visita, según una tradición popular, les aseguraría la felicidad para toda la vida.

La Santísima Trinidad está compuesta por:

- Iglesia antigua
- Palacio de la Abadía
- Lo "inacabado"
- Baptisterio paleocristiano.

La Iglesia Vieja, uno de los monumentos más interesantes y complejos del sur de Italia, se construyó a principios del periodo cristiano sobre un templo pagano dedicado a Himeneo, el patrón de las bodas, y se amplió en el último cuarto del siglo XI con la Iglesia Nueva, que quedó inacabada. Una entrada porticada, flanqueada por dos leones, se abre a la fachada, la cuarta en orden cronológico. A la derecha de la fachada sobresale el cuerpo paralelepípedo del monasterio, conectado con el atrio de la iglesia; en la planta baja, en las dependencias de los huéspedes, bajo las bóvedas y arcos sostenidos por pilares cruciformes de época longobarda, hay dos paneles pintados al fresco (San Vito y San Antonio) del siglo XV. El portal de entrada a la iglesia, tallado con una densa e intrincada decoración, se desgastó en la parte inferior, ya que en el siglo XVI se creía que el polvo de mármol del que estaba hecho tenía efectos curativos taumatúrgicos contra la malaria.

A la izquierda del portal hay un fresco de San Cristóbal del siglo XV; a la derecha está la Columna de la Amistad, de época romana salvo por el capitel románico: la tradición dice que cogerse de la mano delante de la columna crea un deseo de amistad eterna, así como que las jóvenes novias que son capaces de apretujarse entre el tallo y la pared son bendecidas con una fertilidad extraordinaria. La disposición interior de la iglesia es la de

un emplazamiento paleocristiano, con una amplia nave, separada por pilares de las naves laterales, un ábside al fondo y, bajo el presbiterio, la cripta. Las obras de restauración, concluidas en 1987 con motivo del bimilenario del nacimiento de Horacio, revelaron también suelos y pavimentos de mosaico romano y abrieron algunas vidrieras en el ábside que permiten ver la iglesia inacabada que hay detrás.

La pila de la entrada está tallada en un bello capitel del siglo XI, antigua pila bautismal, en el que se representa el tema de la Creación. La nave está enriquecida en los pilares por frescos: en el primer pilar derecho, San Esteban (siglo XV), la Virgen con el Niño (segunda mitad del siglo XIV) y la Anunciación (siglo XV); en el segundo pilar, San Esteban (siglo XVI). Apolonia (siglo XIII) y Ángel anunciador (mediados del siglo XIV) en el tercer pilar Papa Nicolás II (siglo XVI) y Giuseppe Caccia (siglo XVI); en el cuarto pilar Agostino Barba, pintado por Giovanni Todisco (1566); en el pilar izquierdo Santa Catalina de Alejandría y bajo la Desposición, ambos de mediados del siglo XIV; en el segundo pilar San Donato (finales del siglo XIII principios del XIV); en el tercer pilar San Pablo (siglo XV). En la nave derecha se encuentra la tumba de Altavilla, creada en el siglo XVI para albergar los restos de los príncipes Guglielmo, Umfredo, Dragone y Roberto I il Guiscardo, que originalmente fueron enterrados por separado.

La tumba de Alberada, esposa repudiada de Roberto I Guiscard y madre de Bohemundo de Hauteville, héroe de la Primera Cruzada, data del siglo XII: en el dintel, es visible la inscripción latina que menciona a la difunta y a su hijo. La cripta es de tipo corredor y han salido a la luz restos y fragmentos de frescos de los siglos XIV y XV, en los que se reconocen en secuencia una Virgen con el Niño y santos, un San Antonio Abad, una Crucifixión, los Santos Pedro y Santiago y otra Crucifixión fragmentaria. De gran interés documental son los epígrafes reutilizados en todo el edificio. En la zona del presbiterio, cerca de la segunda puerta de entrada, hay un epígrafe tapiado a la izquierda que recuerda la escuela de gladiadores de Venus; en el lado interior de la misma puerta hay otra piedra grabada con una lista de gladiadores. En la misma pared, hacia la esquina, hay un epígrafe judío con un candelabro de siete brazos. En la parte superior del arco de la puerta hay una estela funeraria con cuatro miembros de la familia Pinna y dos leones salientes a cada lado.

02. Abadía de la Santísima Trinidad (RO)

Este cu siguranță cel mai important complex istoric și monumental din întreaga Basilicata. Prin urmare, pelerinajul din fiecare colț al regiunii continuă și astăzi, atât de către credincioși, cât și de tinerii căsătoriți, a căror vizită, conform unei tradiții populare, le-ar asigura fericirea pe toată durata vieții.

Complexul este compus din:

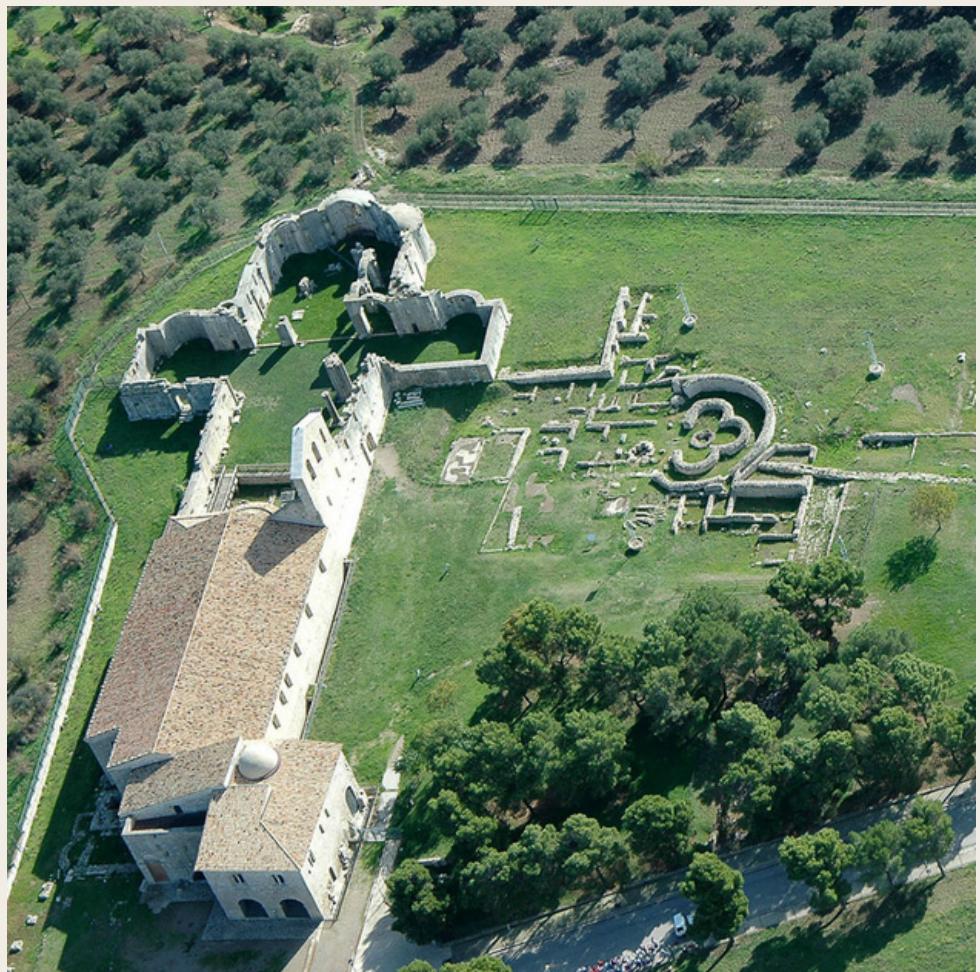
- Biserica veche
- Palatul abațial
- Biserica neterminată
- Baptisteriul creștin timpuriu.

Unul dintre cele mai interesante și complexe monumente din sudul Italiei este Biserica veche, construită în epoca creștină timpurie pe un templu păgân dedicat lui Hymen, patronul căsătoriei și extinsă începând din ultimul sfert al secolului al XI-lea cu noua biserică, care a rămas apoi neterminată. O intrare cu portic, flancată de doi lei, se deschide pe fațadă, cea de-a patra în ordine cronologică. La dreapta fațadei, corpul clădirii paralelipipedice al mănăstirii ieșe în evidență, conectat la atrium-ul bisericii; la parter, în casa de oaspeți, sub boltile și arcele susținute de pilieri cruciformi din perioada longobardă, au fost plasate două panouri cu fresce din secolul al XV-lea (San Vito și S. Antonio). Portalul de intrare în biserică, cu decorațiuni cioplite, dense și complicate, a fost consumat în partea inferioară, deoarece în secolul al XVI-lea se credea că praful de marmură, din care era făcut, avea efecte vindecătoare miraculoase împotriva malariei.

La stânga portalului se află o frescă din secolul al XV-lea cu Sfântul Cristofor; la dreapta, coloana Prieteniei, din perioada romană, cu excepția capitelului romanic. Tradiția spune că cei care se țin de mâna în fața coloanei vor fi prieteni mereu, precum și faptul că tinerele mirese care se pot strecu între trunchi și perete beneficiază de o fertilitate extraordinară. Configurația internă a bisericii este cea a unui loc de cult creștin timpuriu, cu o navă centrală mare, separată de navele laterale prin

piloni, o absidă în partea de jos și, sub prezbiteriu, cripta. Restaurările, finalizate în 1987 cu ocazia celor două mii de ani de la nașterea lui Horațiu, au scos în evidență, de asemenea, mozaicuri romane și au deschis câteva ferestre în absidă care permit să se vadă biserică neterminată din spate.

Bazinul cu apă sfântă de la intrare este realizat dintr-un frumos capitel din secolul al XI-lea, anterior o cristelnită, pe care este prezentată tema Creației. Nava centrală este îmbogățită cu fresce pe piloni: pe primul pilon drept Sf. Stefan (secolul al XV-lea), Madona cu Pruncul (a doua jumătate a secolului al III-lea) și Buna Vestire (secolul al XV-lea); pe al doilea pilon Sf. Apollonia (secolul al XIII-lea) și îngerul vestitor (mijlocul secolului al III-lea); pe al treilea Papa Nicolò II (secolul al XVI-lea) și Giuseppe Caccia (secolul al XVI-lea); pe al patrulea Agostino Barba, pictat de Giovanni Todisco (1566); pe pilonul din stânga Sf. Ecaterina din Alexandria, de la mijlocul secolului al XIV-lea; pe al doilea Sf. Donato (sfârșitul secolului al XIII-lea începutul secolului al XIV-lea); pe al treilea Sf. Paolo (secolul al XV-lea). În corridorul din dreapta se află mormântul Altavilla, creat în secolul al XVI-lea pentru a aduna rămășițele principilor Guglielmo, Umfredo, Dragone și Roberto I Guiscardo, care au fost inițial înhumăți separat.

03. Unfinished Church (EN)

The unfinished church was begun between the last quarter of the 11th century and the beginning of the 12th century with the project to create a single immense basilica with the old church opposite, in consideration of the fact that della Trinità counted more than 100 monks and was among the most powerful in Southern Italy, so much so that it was subject only to the Holy See. Its name portrays the fate of the place of worship well: all those who passed through here (Lombards, Normans, Benedictines, Swabians, Jerusalemites) overlapped, demolished and added, never managing to complete it. The building was built largely with material from Roman artifacts, mainly from the amphitheater. In fact, only the perimeter walls, part of the colonnade, the three apses and the transept were completed. Inside, which is accessed by a semicircular arch closed by a lunette with a blessing hand and an auspicious inscription of the eleventh century, there are 5 columns (four culminating in rich capitals with acanthus leaves) and a corner pillar to divide the central nave from the right side one; the left columns were never built, as well as the roofs and the left side of the ambulatory, of which there are pillars supporting arches and a series of columns with capitals decorated with birds, stylized foliage, human and monstrous heads and figures. The planimetric system of the church is typical of the French area, which suggests an architect who came from across the Alps following the Normans.

03.

Niedokończony Kościół (PL)

Budowę niedokończonego kościoła rozpoczęto między ostatnią czwiercią XI wieku a początkiem XII wieku. Rozpoczęto od projektu stworzenia jednej ogromnej bazyliki ze starym kościołem naprzeciwko, biorąc pod uwagę fakt, że w tym czasie opactwo della Trinità miało ponad 100 mnichów i było jednym z najpotężniejszych w południowych Włoszech, do tego stopnia, że podlegało tylko Stolicy Apostolskiej. Jej nazwa dobrze oddaje losy miejsca kultu: wszyscy, którzy tedy przeszli (Longobardowie, Normanowie, benedyktyni, Szwabowie, jerozolimczycy) nakładali się na siebie, burzyli i dodawali, nigdy nie udało się go ukończyć. Budynek zbudowany w dużej mierze z materiału pochodzącego z artefaktów rzymskich, głównie z amfiteatru, w rzeczywistości ukończono jedynie mury obwodowe, część kolumnady, trzy apsydy i transept. Wewnątrz, do którego prowadzi półkolisty łuk zamknięty lunetą z dlonią błogosławiającą i inskrypcją pomyślną z XI wieku, znajduje się 5 kolumn (cztery zwieńczone bogatymi kapitelami z liśćmi akantu) oraz narożny filar oddzielający nawę główną od tej prawej; lewe kolumny nigdy nie zostały zbudowane, podobnie jak dachy i lewa strona obejścia, z których zbudowano jedynie filary podtrzymujące łuki oraz szereg kolumn z kapitelami ozdobionymi ptakami, stylizowanymi liśćmi, ludzkimi i potwornymi głowami i postaciami. Układ planimetryczny kościoła jest typowy dla obszaru francuskiego, co sugeruje architekta, który przybył zza Alp podążając za Normanami.

03.

Chiesa Dell'incompiuta (IT)

La chiesa dell'incompiuta fu iniziata tra l'ultimo quarto dell'XI secolo e l'inizio del XII con il progetto di creare un'unica immensa basilica con l'antistante chiesa vecchia, in considerazione del fatto che all'epoca l'abbazia della Trinità contava più' di 100 monaci ed era tra le più' potenti del Sud Italia, tanto che era sottoposta soltanto alla Santa Sede. Il suo nome fotografa bene le sorti del luogo di culto: tutti quelli che di qui passarono (longobardi, normanni, benedettini, svevi, gerosolimitani) sovrapposero, demolirono e aggiunsero, non riuscendo mai a completarla. L'edificio costruito in gran parte con materiale proveniente da manufatti romani, principalmente dall'anfiteatro. vide infatti ultimati solo i muri perimetrali, parte del colonnato, le tre absidi e il transetto. All'interno, cui si accede per un arco semicircolare chiuso da una lunetta con mano benedicente e iscrizione augurale dell'XI secolo, sono visibili 5 colonne (quattro culminanti in ricchi capitelli con foglie d'acanto) e un pilastro d'angolo a dividere la navata centrale da quella laterale destra; le colonne di sinistra non furono mai costruite, come pure le coperture e il lato sinistro del deambulatorio,, di cui esistono pilastri che reggono archi e una serie di colonne dai capitelli ornati di uccelli, fogliame stilizzato, teste e figure umane e mostruose. Il sistema planimetrico della chiesa è tipico dell'area francese, cosa che fa propendere per un architetto venuto d'oltralpe al seguito dei normanni.

03. Iglesia de los Inacabados (ES)

La iglesia inacabada se empezó a construir entre el último cuarto del siglo XI y principios del XII con el proyecto de crear una única e inmensa basílica con la antigua iglesia delante, teniendo en cuenta que en aquella época la Abadía de la Trinidad contaba con más de 100 monjes y era una de las más poderosas del sur de Italia, hasta el punto de que sólo estaba sometida a la Santa Sede. Su nombre capta bien el destino del lugar de culto: todos los que pasaron por aquí (lombardos, normandos, benedictinos, suevos, jerosolimitanos) se superpusieron, demolieron y añadieron, sin llegar nunca a completarlo. El edificio se construyó en gran parte con material procedente de artefactos romanos, principalmente del anfiteatro. De hecho, sólo se completaron los muros perimetrales, parte de la columnata, los tres ábsides y el crucero. En el interior, al que se accede a través de un arco de medio punto cerrado por un luneto con una mano bendiciendo y una inscripción augural del siglo XI, se ven cinco columnas (cuatro culminadas en ricos capiteles con hojas de acanto) y un pilar angular que divide la nave de la nave derecha; las columnas de la izquierda nunca se construyeron, al igual que los tejados y el lado izquierdo del deambulatorio, del que hay pilares que sostienen arcos y una serie de columnas con capiteles decorados con aves, follaje estilizado, cabezas y figuras humanas y monstruosas. El sistema planimétrico de la iglesia es típico de la zona francesa, lo que sugiere un arquitecto venido de más allá de los Alpes siguiendo a los normandos.

03.

Biserica Neterminată (RO)

Biserica neterminată a fost începută între ultimul sfert al secolului al XI-lea și începutul secolului al XII-lea cu scopul de a crea o singură bazilică imensă în fața bisericii vechi, având în vedere faptul că Sfânta Treime avea peste 100 de călugări și era printre cele mai puternice din Italia de Sud, fiind supusă doar Sfântului Scaun. Numele său ilustrează destul de bine soarta locului de închinare: toți cei care au trecut pe aici (longobarzi, normanzi, benedictini, suabeni, ierusalimiți) au suprapus, demolat și adăugat, nefiind capabili să o finalizeze niciodată. Clădirea a fost construită în mare parte cu material provenit din artefacte romane, în principal din amfiteatru. De fapt, doar pereții perimetralui, o parte din colonadă, cele trei abside și transeptul au fost finalizate. În interior, la care se accede printr-un arc semicircular închis printr-o lunetă cu o mână care binecuvântează și o inscripție din secolul al XI-lea, se află 5 coloane (patru culminând în capiteluri bogate cu frunze de acantă) și o coloană de colț pentru a separa navă centrală de cea din partea dreaptă; coloanele stângi nu au fost niciodată construite, nici acoperișurile și partea stângă a ambulatoriului, din care există stâlpi de susținere a arcadei și o serie de coloane cu capiteluri decorate cu păsări, frunze stilizate, capete umane și de monștri și figuri. Sistemul planimetric al bisericii este tipic pentru zona franceză, ceea ce sugerează un arhitect care a venit de dincolo de Alpi, după normanzi.

04. The Cathedral of Saint Andrea (EN)

The height of the co-cathedral is 42 meters. The upper part is composed of two octagonal prisms, which form the basis of the pyramidal spire 10 meters high. The underlying part has three superimposed parallelepipeds, of which the first is characterized by a quadrangular base with a side of 8.20 meters and with a height of 23.30 meters.

The building was erected at the behest of Duke Pirro del Balzo, who was responsible for the urban change of Venosa during the last decades of the fifteenth century. The duke, having become lord of the city, obtained permission from the bishop to demolish the ancient cathedral and build the castle there, being the most vulnerable point of the city and the most subject to attacks. As agreed, Pirro del Balzo undertook to plan the construction of a new cathedral. However, the construction times of this religious building were rather troubled.

While the works for the castle proceeded at a constant pace, those of the cathedral, begun in 1470, were concluded only more than thirty years later (in 1502) and the construction was consecrated on 12 March 1531. Nevertheless, the structure was still incomplete. bell tower, whose construction began in 1589 by order of the bishop Rodolfo di Tussignano, was continued in 1614 by Andrea Perbenedetti and finished in 1714. As for the construction of the castle, also for that of the cathedral all the contiguous structures (square, shops, houses) were demolished and razed to the ground, as well as the church of San Basilio. On the carved stone façade of the current co-cathedral there is a portal with an architrave, along which there is an inscription that certifies the presence of Cola di Conza at the time of the installation of the monument in 1512. Since 1986 it has been co-cathedral of the diocese of Melfi-Rapolla-Venosa.

The interior of the co-cathedral shows a late Gothic architectural style, conspicuously combined with Renaissance inserts and is divided into two floors and three naves. The naves are delimited with pointed arches, of which the central one has two large arches that mark the transept area, beyond which the view closes on the lunette-shaped apse.

04. Katedra Świętej Andrei (PL)

Wysokość konkatedry wynosi 42 metry. Górną część składa się z dwóch ośmiobocznych graniastosłupów, które stanowią podstawę piramidalnej iglicy o wysokości 10 metrów. Dolna część ma trzy nałożone na siebie równoległyściany, z których pierwszy charakteryzuje się czworokątną podstawą o boku 8,20 metra i wysokości 23,30 metra.

Budowla została wzniesiona na polecenie księcia Pirro del Balzo, który był odpowiedzialny za przemiany urbanistyczne Venosa w ostatnich dziesięcioleciach XV wieku. Książę, będąc panem miasta, uzyskał od biskupa pozwolenie na zburzenie starożytnej katedry i wzniesienie tam zamku, będącego najbardziej wrażliwym punktem miasta i najbardziej narażonym na ataki. Zgodnie z ustaleniami Pirro del Balzo podjął się zaplanowania budowy nowej katedry. Jednak czasy budowy tej sakralnej budowli były dość niespokojne.

O ile prace przy zamku postępowały w stałym tempie, o tyle rozpoczęte w 1470 r. prace nad katedrą zakończono dopiero po ponad trzydziestu latach (w 1502 r.), a budowę konsekrowano 12 marca 1531 r. Mimo to budowla wciąż była nieukończona . dzwonica, której budowę rozpoczęto w 1589 r. z polecenia biskupa Rodolfo di Tussignagno, kontynuował w 1614 r. Andrea Perbenedetti, a zakończył w 1714 r. Jeśli chodzi o budowę zamku, to także w przypadku katedry wszystkie przylegające budowle (rynek, sklepy, domy) zostały zburzone i zrównane z ziemią, jak również kościół San Basilio. Na rzeźbionej kamiennej fasadzie obecnej konkatedry znajduje się portal z architrawem, wzdłuż którego widnieje inskrypcja poświadczająca obecność Cola di Conza w momencie instalacji pomnika w 1512 roku.

Od 1986 r. jest konkatedrą diecezji Melfi-Rapolla-Venosa. Wnętrze konkatedry prezentuje późnogotycki styl architektoniczny, wyraźnie połączony z renesansowymi wstawkami i jest podzielone na dwa piętra i trzy nawy. Nawy ograniczone są ostrymi łukami, z których środkowy ma dwa duże łuki wyznaczające obszar transeptu, za którym zamyka się widok na apsydę w kształcie lunety.

04. Cattedrale di Sant'andrea (IT)

L'altezza della concattedrale è pari a 42 metri. La parte sovrastante è composta da due prismi ottagonali, che fanno da base alla cuspide piramidale alta 10 metri. La parte sottostante presenta tre parallelepipedi sovrapposti, di cui il primo è caratterizzato da una base quadrangolare con un lato di 8,20 metri e con un'altezza di 23,30 metri.

L'edificio fu eretto per volere del duca Pirro del Balzo, il responsabile della mutazione urbanistica di Venosa durante gli ultimi decenni del Quattrocento. Il duca, divenuto signore della città, ottenne il permesso dal vescovo di demolire l'antica cattedrale ed ivi costruire il castello, essendo il punto più vulnerabile della città ed il più soggetto ad attacchi. Come da accordo, Pirro del Balzo si impegnò per progettare la costruzione di una nuova cattedrale. Tuttavia i tempi di costruzione di questo edificio religioso furono piuttosto travagliati.

Mentre i lavori per il castello procedettero a ritmi costanti, quelli della cattedrale, iniziati nel 1470, vennero conclusi solo più di trent'anni dopo (nel 1502) e la costruzione fu consacrata il 12 marzo 1531. Ciononostante, la struttura era ancora incompleta del campanile, la cui elaborazione iniziò nel 1589 per ordine del vescovo Rodolfo di Tussignagno, fu continuata nel 1614 da Andrea Perbenedetti e terminata nel 1714.

Come per l'edificazione castello, anche per quella della cattedrale vennero demolite e rase al suolo tutte le strutture contigue (piazza, botteghe, abitazioni), nonché la chiesa di San Basilio. Sulla facciata in pietra lavorata dell'attuale concattedrale è osservabile un portale con architrave, lungo il quale vi è incisa un'iscrizione che attesta la presenza di Cola di Conza al momento della messa in opera del monumento nel 1512.

Dal 1986 è concattedrale della diocesi di Melfi-Rapolla-Venosa.

L'interno della concattedrale mostra uno stile architettonico di tipo tardogotico, vistosamente coniugato con inserti rinascimentali ed è suddiviso in due piani e tre navate. Le navate sono delimitate con archi a sesto acuto, di cui quella centrale prospetta, al suo limite, due grandi archi

che segnano l'area del transetto, oltre il quale la visuale va a chiudersi sull'abside a forma di lunetta.

La concattedrale ospita nel suo interno varie cappelle, disposte nelle navate laterali. Tra queste si distingue la cappella del Sacramento, collocata nella navata di destra e risalente al 1520, ornata da un arco costellato da putti, candelabri e festoni. Nella parte interiore della concattedrale ci sono anche diversi dipinti come Il martirio di san Felice di Carlo Maratta, Cristo e la Maddalena di Nicola Marangelli, La comunione degli apostoli di un ignoto pittore e L'adorazione dei Magi di Simone da Firenze, di cui è rimasto solamente un piccolo frammento.

Scendendo nella cripta, si giunge ove è custodita la tomba di Maria Donata Orsini, moglie di Pirro del Balzo, dalla quale il duca ebbe come bene dotale Venosa nel 1453. La Orsini morì in questa cittadina nel 1485, all'età di 54 anni e, inizialmente, fu seppellita nella chiesa di Santa Maria della Pace, fuori le mura di Venosa. Dopo cent'anni, i suoi discendenti decisero di trasferire la salma e il monumento in marmo nella Cattedrale e i frati, aprendo il sepolcro, si accorsero che il suo corpo, così come le sue vesti, era rimasto intatto come se fosse morta da poco, e permisero ai fedeli di toccare la donna defunta per poter trarre miracolose guarigioni.

04. Catedral de Santa Andrea (ES)

La altura de la concatedral es de 42 metros. La parte superior está compuesta por dos prismas octogonales, que forman la base de la aguja piramidal de 10 metros de altura. La parte inferior presenta tres paralelepípedos superpuestos, el primero de los cuales tiene una base cuadrangular de 8,20 metros de lado y 23,30 metros de altura.

El edificio fue erigido a instancias del duque Pirro del Balzo, responsable de la mutación urbanística de Venosa durante las últimas décadas del siglo XV. El duque, que se había convertido en señor de la ciudad, obtuvo permiso del obispo para demoler la antigua catedral y construir allí el castillo, ya que era el punto más vulnerable de la ciudad y el más expuesto a los ataques. Según lo acordado, Pirro del Balzo se comprometió a planificar la construcción de una nueva catedral. Sin embargo, el momento de la construcción de este edificio religioso fue bastante problemático.

Mientras que las obras del castillo avanzaban a buen ritmo, las de la catedral, iniciadas en 1470, no finalizaron hasta más de treinta años después (en 1502) y el edificio fue consagrado el 12 de marzo de 1531. Sin embargo, la estructura quedó incompleta con el campanario, cuya construcción comenzó en 1589 por orden del obispo Rodolfo di Tussignago, fue continuada en 1614 por Andrea Perbenedetti y terminada en 1714.

Al igual que el edificio del castillo, todas las estructuras adyacentes (plaza, tiendas, viviendas) fueron demolidas y arrasadas, así como la iglesia de San Basilio. En la fachada de piedra tallada de la actual concatedral se puede ver un portal con un arquitrabe, a lo largo del cual está grabada una inscripción que atestigua la presencia de Cola di Conza en el momento de la construcción del monumento, en 1512.

Desde 1986, es la concatedral de la diócesis de Melfi-Rapolla-Venosa. El interior de la concatedral muestra un estilo arquitectónico gótico tardío, llamativamente combinado con inserciones renacentistas, y está dividido

en dos plantas y tres naves. Las naves están delimitadas por arcos apuntados, de los cuales el central tiene dos grandes arcos en su límite, marcando la zona del transepto, más allá del cual la vista se cierra en el ábside en forma de luneta.

La concatedral alberga en su interior varias capillas, dispuestas en las naves laterales. Entre ellas destaca la Capilla del Sacramento, situada en la nave derecha y que data de 1520, adornada con un arco salpicado de querubines, candelabros y festones. En el interior de la concatedral se conservan también varias pinturas, como El martirio de San Félix, de Carlo Maratta, Cristo y María Magdalena, de Nicola Marangelli, La comunión de los Apóstoles, de pintor desconocido, y La adoración de los Magos, de Simone da Firenze, de la que sólo se conserva un pequeño fragmento.

Descendiendo a la cripta, se llega a la tumba de Maria Donata Orsini, esposa de Pirro del Balzo, de quien el duque recibió Venosa como propiedad de dote en 1453. Orsini murió en esta ciudad en 1485, a la edad de 54 años, y fue enterrado inicialmente en la iglesia de Santa Maria della Pace, fuera de las murallas de Venosa. Al cabo de cien años, sus descendientes decidieron trasladar el cuerpo y el monumento de mármol a la Catedral y los frailes, al abrir la tumba, se dieron cuenta de que su cuerpo, así como sus ropas, habían permanecido intactos como si acabara de morir, y permitieron a los fieles tocar a la difunta para obtener curaciones milagrosas.

04. Catedrala Sfântul Andrei (RO)

Înălțimea catedralei este de 42 de metri. Partea superioară este compusă din două prisme octogonale, care formează baza acoperișului piramidal înalt de 10 metri. Partea inferioară are trei paralelipipede suprapuse, dintre care primul este caracterizat printr-o bază pătrată cu o latură de 8,20 metri și o înălțime de 23,30 metri.

Clădirea a fost ridicată la cererea Ducele Pirro del Balzo, care a fost responsabil de schimbarea urbanistică a Venosei în ultimele decenii ale secolului al XV-lea. Ducele, devenind stăpânul orașului, a obținut permisiunea episcopului de a demola vechea catedrală și de a construi acolo castelul, fiind punctul cel mai vulnerabil și cel mai expus atacurilor. Conform înțelegerii, Pirro del Balzo s-a angajat să planifice construcția unei noi catedrale. Cu toate acestea, vremurile în care s-a construit această clădire religioasă au fost destul de tulburi.

În timp ce lucrările pentru castel au continuat într-un ritm constant, cele ale catedralei, începute în 1470, s-au încheiat abia după mai mult de treizeci de ani (în 1502), iar construcția a fost sfîrșită la 12 martie 1531. Cu toate acestea, structura era încă incompletă. Turnul clopotniță, a cărui construcție a început în 1589 la ordinul episcopului Rodolfo di Tussignago, a fost continuat în 1614 de Andrea Perbenedetti și finalizat în 1714.

În ceea ce privește construcția castelului, la fel ca și pentru cea a catedralei, toate structurile adiacente (piata, magazinele, casele) au fost demolate și nivelate la pământ, precum și biserică San Basilio. Pe fațada de piatră sculptată a actualei catedrale se găsește un portal cu o arhitravă, de-a lungul căreia există o inscripție care atestă prezența lui Cola di Conza la momentul instalării monumentului în 1512.

Începând din 1986, este co-catedrala diecezei de Melfi-Rapolla-Venosa. Interiorul co-catedralei prezintă un stil arhitectonic gotic târziu, combinat vizibil cu insertii renascentiste și este împărțit în două etaje și trei nave. Navele sunt delimitate cu arce ascuțite, dintre care cea centrală are două arce mari care marchează zona transeptului, dincolo de care privirea se închide în absida în formă de lunetă.

05. Aragonese Castle/ Arcaeological museum (EN)

It was Pirro Del Balzo who financed its construction in 1460-70 by choosing the site occupied by the first Venetian Cathedral as the site. Part of the cylindrical towers that mark the corners of the quadrangular plan and the walls were then erected, while the excavation of the moat, the erection of the ramparts and the internal loggia on the pillars date back to the time of the Spanish viceroyalty (1553), XIII century the whole north-west wing.

Many signs left by the Del Balzo family, such as the family crest (a radiant sun) that stands out on the corbel battlements of the west tower (inside is a cistern with a complete rainwater collection system). The two lions at the beginning of the access bridge come from Roman ruins.

It belonged as a fiefdom to various families including that of Carlo Gesualdo, prince of Venosa and great madrigalist, protagonist of a serious act of blood. Four years after the wedding, Don Carlo Gesualdo, in the Neapolitan residence, after having pretended to go hunting and having made believe that he would not return in the evening, surprised his wife Maria D'Avalos and his cousin Fabrizio Carafa, Duke of Andria, lovers , fall asleep, killing them barbarously.

Finally, always with regard to the castle, we must not forget the ancient popular legend according to which, every year on the night of October 24, the feast of San Felice, the procession of souls in purgatory or Christian martyrs would be held in the moat.

The entrance hall leads to the walkway, a basement gallery equipped with slits and sentry boxes. The interior of this is used in part for the National Archaeological Museum, which contains a choice of materials aimed at connoting the historical development of the city and the territory gravitating on it from the prehistoric phase (from the Paleolithic to the Bronze Age, to which it is dedicated exposure in the north bastion) to the late Empire and the Normans.

The path dedicated to the historical age is divided into five large sections, all enriched with numerous epigraphs, mostly of a funerary nature. In the first, dedicated to the pre-Roman age, the askos catarinella from Lavello stands out. The sections dedicated to the development of the Latin colony follow, in which there is an Oscan fragment of the Tabula bantina and a head of Diadumeno, a marble work of the 2nd century AD. taken from an original by Polykleitos, returned from the United States where it had merged after being stolen in 1956 by Venosa and transferred there illegally. Interesting are the ceramics, the floor mosaics, the wall paintings and the sepulchral typologies, which are accompanied, by now in the early Christian era, a cross-reliquary of the VIII-IX century, earrings of the V-VI.

From the internal courtyard of the Castle you go up to the loggia opened at the time of the transformation of the fortress into a residence; of which one passes in the municipal library and in the two reception halls, with vaults painted by allegorical subjects in the seventeenth century. To the left of the Castle begins via Fornaci, whose toponym refers to the brick workshops opened in the ravines of the hill and remained active until the beginning of the 20th century. decorated with sepulchral bas-reliefs and a lion; the legend tells of the magical powers of the water that flows here: the foreigner who quenches his thirst with it no longer leaves Venosa.

05.

Zamek Aragoński/ Muzeum Archeologiczne (PL)

To Pirro Del Balzo sfinansował jego budowę w latach 1460–70, wybierając miejsce pierwszej weneckiej katedry. Wzniesiono wówczas część cylindrycznych baszt wyznaczających naroża czworoboku i mury, natomiast wykopanie fosy, wzniesienie wałów i wewnętrznej logii na filarach datuje się na czasy wicekrólestwa hiszpańskiego (1553 r.), na XIII w. całe skrzydło północno – zachodnie.

Wiele śladów pozostawionych przez rodzinę Del Balzo, takich jak herb rodowy (promienne słonie), który wyróżnia się na blankach wspornikowych zachodniej wieży (wewnętrz z znajduje się cysterna z kompletnym systemem zbierania wody deszczowej). Dwa lwy na początku mostu dostępowego pochodzą z rzymskich ruin.

Zamek należał jako lenno do różnych rodzin, w tym Carlo Gesualdo, księcia Venosy i wielkiego madrygalisty, bohatera poważnego aktu krwi. Cztery lata po ślubie Don Carlo Gesualdo w neapolitańskiej rezydencji, udawszy polowanie i udając, że nie wróci wieczorem, zaskoczył swoją żonę Marię D'Avalos i kuzynę Fabrizia Carafę, księcia Andrii. Kochankowie, w śnie, zostali barbarzyńsko zabici.

Wreszcie, w odniesieniu do zamku, nie wolno nam zapominać o starożytnej popularnej legendzie, zgodnie z którą co roku w nocy 24 października, w święto San Felice, procesja dusz czyścownych lub męczenników chrześcijańskich odbywała się w fosie.

Hol wejściowy prowadzi do chodnika, podziemnej galerii wyposażonej w szczeliny i budki wartownicze. Wnętrze jest częściowo wykorzystywane przez Narodowe Muzeum Archeologiczne, a znajduje się tam wybór materiałów mających na celu skojarzenie historycznego rozwoju miasta i ciążącego na nim terytorium od fazy prehistorycznej (od paleolitu do epoki brązu, do której jest to dedykowana ekspozycja w północnym bastionie)

przez późne Cesarstwo i Normanów. Ścieżka poświęcona epoce historycznej podzielona jest na pięć dużych odcinków, wszystkie wzbogacone licznymi epigrafami, głównie o charakterze grobowym. W pierwszym, poświęconym epoce przedrzymskiej, wyróżnia się askos catarinella z Lavello. Następują sekcje poświęcone rozwojowi kolonii łacińskiej, w których znajduje się oski fragment Tabula bantina i głowa Diadumeno, marmurowe dzieło z II wieku naszej ery. Zaczepnięty z oryginału przez Polikleitosa, zwrócony ze Stanów Zjednoczonych, gdzie odnaleziono go po tym, jak został skradziony w 1956 roku przez Venosa i przeniesiony tam nielegalnie. Interesująca jest ceramika, mozaiki podłogowe, malowidła ścienne i typologie nagrobne, którym towarzyszy, już we wczesnochrześcijańskiej epoce, relikwiarz krzyżowy z VIII-IX wieku, kolczyki z V-VI.

Z wewnętrznego dziedzińca Zamku wychodzi się w górę na loggię otwartą w czasie przekształcenia twierdzy w rezydencję; z których jeden przechodzi w bibliotece miejskiej i w dwóch salach przyjęć, ze sklepioniami namalowanymi przez alegoryczne podmioty w XVII wieku. Na lewo od Zamku rozpoczyna się via Fornaci, której toponim nawiązuje do cegielni otwieranych w wąwozach wzgórza czynnych do początku XX wieku, ozdobiony płaskorzeźbami nagrobnymi i lwem; legenda opowiada o magicznej mocy płynącej tu wody: cudzoziemiec, który ugasi nią swoje pragnienie, nie opuści już Venosy.

05.

Castello Aragonese/ Museo Archeologico (IT)

Fu Pirro Del Balzo a finanziare la sua costruzione nel 1460-70 scegliendo come sito quello occupato dalla prima Cattedrale venosina. Furono allora innalzate parte delle torri cilindriche che segnano gli angoli della pianta quadrangolare e la murazione, mentre al tempo del vicereame spagnolo (1553) risalgono l'escavo del fossato, l'erezione dei bastioni e la loggia interna sui pilastri, e al XII-XIII secolo tutta l'ala nord-ovest.

Molti segni lasciati dai Del Balzo come la stemma di famiglia (un sole raggiante) che campeggia sulla merlatura a beccatello della torre ovest (all'interno è una cisterna con impianto completo di raccolta delle acque piovane). Da rovine romane provengono invece i due leoni all'inizio del ponte d'accesso.

Appartenne come feudo a varie famiglie fra le quali quella di Carlo Gesualdo, principe di Venosa e grande madrigalista, protagonista di un grave fatto di sangue. Quattro anni dopo le nozze, Don Carlo Gesualdo, nella dimora napoletana, dopo aver finto di andare a caccia e avendo fatto credere che non sarebbe ritornato in serata, sorprese la moglie Maria D'Avalos e il cugino Fabrizio Carafa duca d'Andria, amanti, addormentati, uccidendoli barbaramente.

Non bisogna dimenticare, infine, sempre per quanto riguarda il castello, l'antica leggenda popolare secondo la quale, ogni anno nella notte del 24 ottobre, festa di San Felice, nel fossato si terrebbe la processione di anime purganti o di martiri cristiani.

Dall'androne si accede al camminamento, una galleria seminterrata munita di feritorie e garitte. L'interno di questa è utilizzato in parte per il Museo archeologico nazionale, che contiene una scelta di materiali volti a connotare lo sviluppo storico della città e del territorio su essa gravitante dalla fase preistorica (dal Paleolitico all'età del bronzo, cui è dedicata

l'esposizione nel bastione nord) al tardo impero e ai normanni. Il percorso dedicato all'età storica si articola in cinque grandi sezioni, tutte arricchite di numerose epigrafi perlopiù a carattere funerario. Nella prima, dedicata all'età preromana, spicca l'askos catarinella proveniente da Lavello. Seguono le sezioni dedicate allo sviluppo della colonia latina, nelle quali si segnalano un frammento in osco della Tabula bantina e una testa di Diadumeno, opera in marmo del II secolo d.C. tratta da un originale di Policleto, rientrata dagli Stati Uniti dove era confluita dopo essere stata rubata nel 1956 da Venosa e lì trasferita illegalmente. Interessanti sono le ceramiche, i mosaici pavimentali, le pitture parietali e le tipologie sepolcrali, cui si accompagnano, ormai in epoca paleocristiana, una croce-reliquiario del VIII-IX secolo, orecchini del V-VI.

Dal cortile interno del Castello si sale al loggiato aperto al tempo della trasformazione del fortilizio in residenza; di cui si passa nella Biblioteca comunale e nei due saloni di rappresentanza, con volte dipinte da soggetti allegorici nel XVII secolo. A sinistra del Castello ha inizio via Fornaci, il cui toponimo rimanda alle officine di laterizi aperte in anfratti della collina e restate attive sino a inizio 900. Percorrendola si scende nel vallone del Reale e alla fontana Romanesca costruita forse dai romani in pietra e mattoncini e decorata da bassorilievi sepolcrali e da un leone; la leggenda racconta di poteri magici dell'acqua che qui sgorga: la straniero che con essa si disseti non va più' via da Venosa.

05. Catedral de Santa Andrea (ES)

Fue Pirro Del Balzo quien financió su construcción en 1460-70, eligiendo como emplazamiento el que ocupaba la primera catedral de Venosina. Parte de las torres cilíndricas que marcan las esquinas de la planta cuadrangular y de la muralla se levantaron entonces, mientras que la excavación del foso, la erección de los baluartes y la logia interior sobre los pilares datan de la época del virreinato español (1553), y toda el ala noroeste de los siglos XII-XIII.

Los Del Balzo dejaron muchas señales, como el escudo familiar (un sol radiante) que destaca en las almenas de la torre oeste (en el interior hay una cisterna con un completo sistema de recogida de aguas pluviales). Los dos leones situados al principio del puente de acceso proceden de unas ruinas romanas.

Perteneció como feudo a varias familias, entre ellas la de Carlo Gesualdo, príncipe de Venosa y gran madrigalista, protagonista de una grave disputa de sangre. Cuatro años después de su boda, Don Carlo Gesualdo, en su residencia napolitana, habiendo fingido ir de caza y habiendo hecho creer que no volvería por la noche, sorprendió dormidos a su esposa María D'Avalos y a su primo Fabrizio Carafa, duque de Andria, matándolos bárbaramente.

Por último, no hay que olvidar, también en relación con el castillo, la antigua leyenda popular según la cual, todos los años, en la noche del 24 de octubre, fiesta de San Félix, se celebra en el foso una procesión de almas purgantes o mártires cristianos.

El vestíbulo conduce a la pasarela, una galería semisótano equipada con ferreterías y garitas. Su interior se destina en parte al Museo Arqueológico Nacional, que contiene una selección de materiales destinados a connotar el desarrollo histórico de la ciudad y del territorio que gravita a su alrededor desde la fase prehistórica (del Paleolítico a la Edad del Bronce, a la que se dedica la exposición del bastión norte) hasta el Bajo Imperio y los normandos. El recorrido dedicado a la época histórica se divide en cinco

grandes secciones, todas ellas enriquecidas por numerosos epígrafes, en su mayoría de carácter funerario. En la primera, dedicada a la época prerromana, destaca el askos catarinella de Lavello. Siguen secciones dedicadas al desarrollo de la colonia latina, en las que destacan un fragmento en oscano de la Tabula bantina y una cabeza de Diadumeno, obra en mármol del siglo II d.C. a partir de un original de Policleto, devuelta desde Estados Unidos, adonde había llegado tras ser robada en 1956 en Venosa y trasladada ilegalmente allí. De interés son las cerámicas, los mosaicos del suelo, las pinturas murales y las tipologías sepulcrales, acompañadas de un crucifijo-relicario paleocristiano de los siglos VIII-IX y pendientes de los siglos V-VI.

Desde el patio interior del Castillo se asciende a la galería abierta en la época en que la fortaleza se convirtió en residencia; desde aquí se pasa a la Biblioteca Municipal y a los dos salones de recepción, con bóvedas pintadas con temas alegóricos en el siglo XVII. A la izquierda del Castillo comienza la Via Fornaci, cuyo topónimo hace referencia a los talleres de ladrillos que se abrían en huecos de la ladera y permanecieron activos hasta principios del siglo XX. Caminando por ella, se desciende al valle Reale y a la fuente románica construida quizás por los romanos en piedra y ladrillos y decorada con bajorrelieves sepulcrales y un león; la leyenda cuenta los poderes mágicos del agua que brota aquí: el forastero que sacia su sed con ella nunca abandona Venosa.

05. Catedral de Santa Andrea (RO)

Pirro Del Balzo a fost cel care a finanțat construcția sa în 1460-1470, alegând locul ocupat de prima catedrală venetiană ca amplasament. Parte din turnurile cilindrice care marchează colțurile planului pătrat și zidurile au fost ridicate atunci, în timp ce săpătura sănțului, ridicarea zidurilor și loggia internă pe stâlpi datează din perioada viceregală spaniolă (1553), iar întreaga aripă de nord-vest din secolul al XIII-lea. Multe semne lăsate de familia Del Balzo, cum ar fi stema familiei (un soare radiant) care se remarcă pe crenelurile cu console ale turnului de vest (în interior se află o cisternă cu un sistem complet de colectare a apei de ploaie). Cei doi lei de la începutul podului de acces provin din ruinele romane.

Apartinea ca feudă diferitelor familii, printre care cea a lui Carlo Gesualdo, prinț de Venosa și mare madrigalist, protagonistul unui grav act sângeiros. La patru ani după nuntă, Don Carlo Gesualdo, pretinzând că merge la vânătoare și că nu se va întoarce seara acasă, și-a surprins soția Maria D'Avalos și pe verișorul său Fabrizio Carafa, Duce de Andria, dormind în reședința napolitană și i-a ucis în mod barbar pe cei doi amanți. Până din urmă, tot referitor la castel, nu trebuie uitată vechea legendă populară conform căreia, în fiecare an, în noaptea de 24 octombrie, de sărbătoarea Sfântului Felice, procesiunea sufletelor din purgatoriu sau a martirilor creștini ar avea loc în sănțul castelului.

Sala de intrare duce la o alei, o galerie subterană, echipată cu fante și locuri pentru santinele. O parte din interiorul acesteia este folosită de Muzeul Național de Arheologie, și conține o selecție de materiale menite să definească dezvoltarea istorică a orașului și a teritoriului care gravita în jurul său de la faza preistorică (din Paleolitic până în Epoca Bronzului, căreia îi este dedicată expoziția în bastionul nordic) până la Imperiul târziu și normanzii. Traseul dedicat epocii istorice este împărțit în cinci mari secțiuni, toate îmbogățite cu numeroase inscripții, în mare parte de natură funerară. În prima, dedicată epocii pre-romane, se evidențiază vasele Askos Catarinella de la Lavello. Urmează secțiunile dedicate dezvoltării coloniei latine, în care se găsește un fragment oscan dintr-o tabletă de

bronz și un cap cu diademă, o lucrare de marmură din secolul al II-lea d.Hr., preluată dintr-un original al lui Polykleitos, recuperată din Statele Unite unde a fost vândută ilegal după ce a fost furată în 1956 din Venosa. Interesante sunt ceramica, mozaicurile din podea, picturile murale și tipologiile sepulcrale, care sunt însotite, începând cu perioada creștină timpurie, de un relicvariu în formă de cruce din secolul al VIII-lea - al IX-lea, cercei din secolele V-VI.

Din curtea interioară a Castelului se urcă în loggia deschisă în timpul transformării fortăreței într-o reședință; de acolo se intră în biblioteca municipală și în cele două săli de primire, cu bolti pictate cu subiecte alegorice din secolul al XVII-lea. La stânga castelului începe via Fornaci, al cărei nume se referă la atelierele de cărămidă deschise în văile dealului și rămase active până la începutul secolului al XX-lea, decorate cu basoreliefuri sepulcrale și un leu. Legenda spune despre puterile magice ale apei care curge aici: străinul care-și potolește setea cu ea nu mai părăsește Venosa.

Disclaimer

Action n. 2020-1-UK01-KA204-078950 (ENG)

Realized in the framework of the project Innovative Cultural Heritage the Root of European Identity developed in the program Erasmus Plus KA2 Strategic Partnerships for Adult Education Innovation. The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Azione n. 2020-1-UK01-KA204-078950 (IT)

Realizzato nell'ambito del progetto Innovative Cultural Heritage the Root of European Identity sviluppato nel programma Erasmus Plus KA2 Partenariati Strategici per l'innovazione dell'Educazione degli Adulti.

Ql presente progetto è finanziato con il sostegno della Commissione europea.

L'autore è il solo responsabile di questa pubblicazione (comunicazione) e la Commissione declina ogni responsabilità sull'uso che potrà essere fatto delle informazioni in essa contenute.

Acción n. 2020-1-UK01-KA204-078950 (ES)

Realizado en el marco del proyecto Innovative Cultural Heritage the Root of European Identity desarrollado en el programa Erasmus Plus KA2 Alianzas Estratégicas para la Innovación en la Educación de Adultos.

El apoyo de la Comisión Europea para la producción de esta publicación no constituye la aprobación del contenido que refleja solo las opiniones de los autores, y la Comisión no se hace responsable del uso que se pueda hacer de la información que contiene .

Actiunea n. 2020-1-UK01-KA204 - 078950 (RO)

Realizat în cadrul proiectului Innovative Cultural Heritage the Root of European Identity în cadrul Programului Erasmus Plus KA2 Alianțe Strategice pentru Înovare în Educația Adulților.

Proiectul este finanțat de Uniunea Europeană prin Programul ERASMUS+. Punctele de vedere și opiniiile exprimate apartin, însă, exclusiv autorului (autorilor) și nu reflectă neapărat punctele de vedere și opinile Uniunii Europene sau ale Agenției Naționale pentru Programe Comunitare în Domeniul Educației și Formării Profesionale. Nici Uniunea Europeană și nici Autoritatea finanțatoare nu pot fi răspunzătoare pentru acestea.

Projekt nr. 2020-1-UK01-KA204-078950 (PL)

Został zrealizowany przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej w ramach programu KA2 Partnerstwa strategiczne na rzecz edukacji dorosłych – Innowacja, Erasmus+, Projekt Innovative Cultural Heritage the Root of European Identity.

Publikacja została zrealizowana przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej. Publikacja odzwierciedla jedynie stanowisko jej autorów i Komisja Europejska oraz Narodowa Agencja Programu Erasmus+ nie ponosi odpowiedzialności za jej zawartość merytoryczną.

COORDINATOR

England (UK)
www.findaninternship.co.uk

PARTNERS

Spain
www.interacting.info

Italy
www.yespotenza.wordpress.com

Romania
www.predictconsulting.ro

Poland
www.logos.ngo

Retain. Reuse. Revise. Remix. Redistribute.

